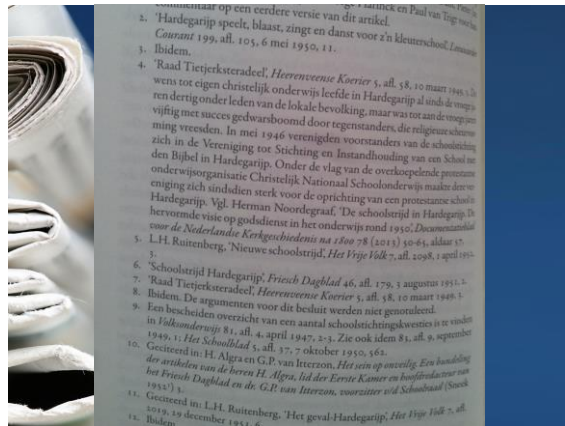

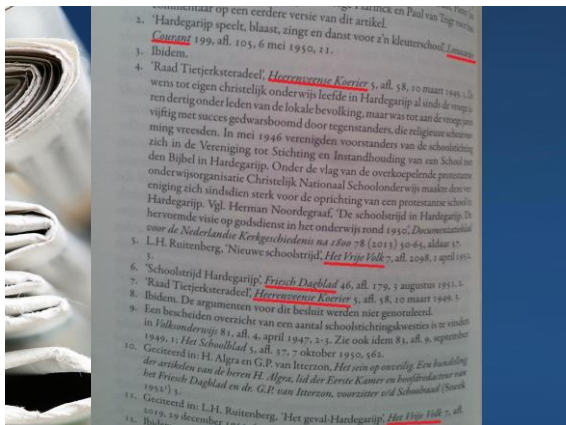

Zoekt en gij zult vinden
 Digitale onderzoeksmethoden,
 religieggeschiedenis en het probleem van de
 ondoorzichtige dorpsrel (1951-1952)

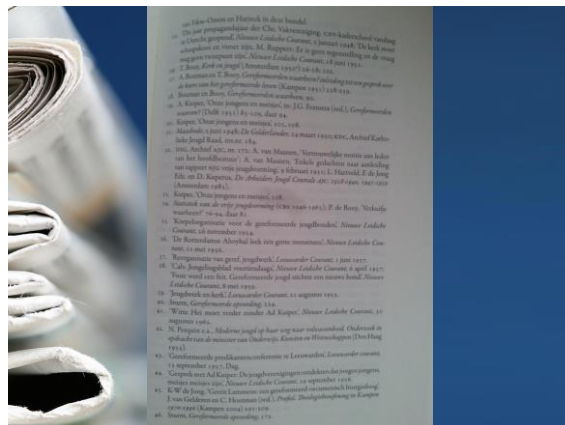
Bram Mellink
 Universiteit van Amsterdam

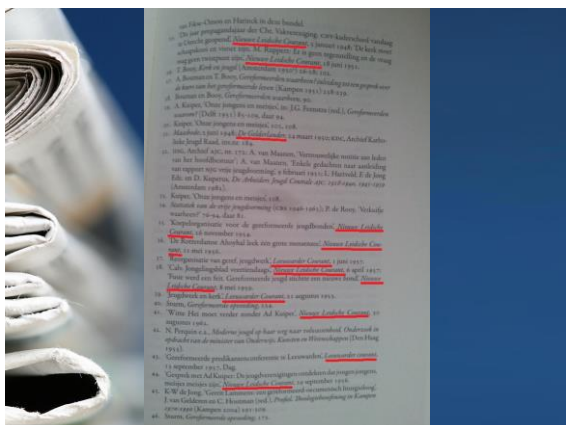
...nomaar op een eerdere versie van dit artikel.
 2. 'Hardegarrij speelt, blaast, zingt en danst voor z'n kleuterschool.' *Zaandamse Courant* 199, afl. 105, 6 mei 1950, 11.
 3. Ibidem.
 4. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. De wens tot eigen christelijk onderwijs leefde in Hardegarrij al sinds de vroege jaren dertig onder leden van de lokale bevolking, maar was tot aan de vroege vijftig met succes gedwaarsboord door tegenstanders, die religieuze scheiding min of meer vreesden. In mei 1946 verenigden voorstanders van de schoolstichting zich in de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School naar den Bijbel in Hardegarrij. Onder de vlag van de overkoepelende protestante onderwijsorganisatie Christelijk Nationaal Schoolonderwijs maakte deze vereniging zich sindsdien sterk voor de oprichting van een protestante school in Hardegarrij. Vgl. Herman Noordegraaf, 'De schoolstrijd in Hardegarrij: De hervormde visie op godsdienst in het onderwijs rond 1950', *Deconventieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* 78 (2013) 50-63, aldaar 57.
 5. L.H. Ruitenber, 'Nieuwe schoolstrijd', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2098, 1 april 1952, 3.
 6. 'Schoolstrijd Hardegarrij', *Friesch Dagblad* 46, afl. 179, 3 augustus 1951, 3.
 7. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. Ibidem. De argumenten voor dit besluit werden niet genoteerd.
 8. Een bescheiden overzicht van een aantal schoolstichtingswettens is te vinden in *Volksonderwijs* 81, afl. 4, april 1947, 2-3. Zie ook idem 81, afl. 9, september 1949, 1; *Het Schoolblad* 4, afl. 37, 7 oktober 1950, 562.
 9. Geoteerd in: H. Algra en G.P. van Ierzonen, *Het sein op onveilig. Een handeling der Archiefs van de heren H. Algra, lid der Eerste Kamer en hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en de G.P. van Ierzonen, voorzitter van Schoolraad (Streek 1951)*.
 10. Geoteerd in: L.H. Ruitenber, 'Het geval-Hardegarrij', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2019, 19 december 1951, 6.
 11. Ibidem.

...nomaar op een eerdere versie van dit artikel.
 2. 'Hardegarrij speelt, blaast, zingt en danst voor z'n kleuterschool.' *Zaandamse Courant* 199, afl. 105, 6 mei 1950, 11.
 3. Ibidem.
 4. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. De wens tot eigen christelijk onderwijs leefde in Hardegarrij al sinds de vroege jaren dertig onder leden van de lokale bevolking, maar was tot aan de vroege vijftig met succes gedwaarsboord door tegenstanders, die religieuze scheiding min of meer vreesden. In mei 1946 verenigden voorstanders van de schoolstichting zich in de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School naar den Bijbel in Hardegarrij. Onder de vlag van de overkoepelende protestante onderwijsorganisatie Christelijk Nationaal Schoolonderwijs maakte deze vereniging zich sindsdien sterk voor de oprichting van een protestante school in Hardegarrij. Vgl. Herman Noordegraaf, 'De schoolstrijd in Hardegarrij: De hervormde visie op godsdienst in het onderwijs rond 1950', *Deconventieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* 78 (2013) 50-63, aldaar 57.
 5. L.H. Ruitenber, 'Nieuwe schoolstrijd', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2098, 1 april 1952, 3.
 6. 'Schoolstrijd Hardegarrij', *Friesch Dagblad* 46, afl. 179, 3 augustus 1951, 3.
 7. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. Ibidem. De argumenten voor dit besluit werden niet genoteerd.
 8. Een bescheiden overzicht van een aantal schoolstichtingswettens is te vinden in *Volksonderwijs* 81, afl. 4, april 1947, 2-3. Zie ook idem 81, afl. 9, september 1949, 1; *Het Schoolblad* 4, afl. 37, 7 oktober 1950, 562.
 9. Geoteerd in: H. Algra en G.P. van Ierzonen, *Het sein op onveilig. Een handeling der Archiefs van de heren H. Algra, lid der Eerste Kamer en hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en de G.P. van Ierzonen, voorzitter van Schoolraad (Streek 1951)*.
 10. Geoteerd in: L.H. Ruitenber, 'Het geval-Hardegarrij', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2019, 19 december 1951, 6.
 11. Ibidem.

...nomaar op een eerdere versie van dit artikel.
 2. 'Hardegarrij speelt, blaast, zingt en danst voor z'n kleuterschool.' *Zaandamse Courant* 199, afl. 105, 6 mei 1950, 11.
 3. Ibidem.
 4. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. De wens tot eigen christelijk onderwijs leefde in Hardegarrij al sinds de vroege jaren dertig onder leden van de lokale bevolking, maar was tot aan de vroege vijftig met succes gedwaarsboord door tegenstanders, die religieuze scheiding min of meer vreesden. In mei 1946 verenigden voorstanders van de schoolstichting zich in de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School naar den Bijbel in Hardegarrij. Onder de vlag van de overkoepelende protestante onderwijsorganisatie Christelijk Nationaal Schoolonderwijs maakte deze vereniging zich sindsdien sterk voor de oprichting van een protestante school in Hardegarrij. Vgl. Herman Noordegraaf, 'De schoolstrijd in Hardegarrij: De hervormde visie op godsdienst in het onderwijs rond 1950', *Deconventieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* 78 (2013) 50-63, aldaar 57.
 5. L.H. Ruitenber, 'Nieuwe schoolstrijd', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2098, 1 april 1952, 3.
 6. 'Schoolstrijd Hardegarrij', *Friesch Dagblad* 46, afl. 179, 3 augustus 1951, 3.
 7. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. Ibidem. De argumenten voor dit besluit werden niet genoteerd.
 8. Een bescheiden overzicht van een aantal schoolstichtingswettens is te vinden in *Volksonderwijs* 81, afl. 4, april 1947, 2-3. Zie ook idem 81, afl. 9, september 1949, 1; *Het Schoolblad* 4, afl. 37, 7 oktober 1950, 562.
 9. Geoteerd in: H. Algra en G.P. van Ierzonen, *Het sein op onveilig. Een handeling der Archiefs van de heren H. Algra, lid der Eerste Kamer en hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en de G.P. van Ierzonen, voorzitter van Schoolraad (Streek 1951)*.
 10. Geoteerd in: L.H. Ruitenber, 'Het geval-Hardegarrij', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2019, 19 december 1951, 6.
 11. Ibidem.

...nomaar op een eerdere versie van dit artikel.
 2. 'Hardegarrij speelt, blaast, zingt en danst voor z'n kleuterschool.' *Zaandamse Courant* 199, afl. 105, 6 mei 1950, 11.
 3. Ibidem.
 4. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. De wens tot eigen christelijk onderwijs leefde in Hardegarrij al sinds de vroege jaren dertig onder leden van de lokale bevolking, maar was tot aan de vroege vijftig met succes gedwaarsboord door tegenstanders, die religieuze scheiding min of meer vreesden. In mei 1946 verenigden voorstanders van de schoolstichting zich in de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School naar den Bijbel in Hardegarrij. Onder de vlag van de overkoepelende protestante onderwijsorganisatie Christelijk Nationaal Schoolonderwijs maakte deze vereniging zich sindsdien sterk voor de oprichting van een protestante school in Hardegarrij. Vgl. Herman Noordegraaf, 'De schoolstrijd in Hardegarrij: De hervormde visie op godsdienst in het onderwijs rond 1950', *Deconventieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* 78 (2013) 50-63, aldaar 57.
 5. L.H. Ruitenber, 'Nieuwe schoolstrijd', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2098, 1 april 1952, 3.
 6. 'Schoolstrijd Hardegarrij', *Friesch Dagblad* 46, afl. 179, 3 augustus 1951, 3.
 7. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. Ibidem. De argumenten voor dit besluit werden niet genoteerd.
 8. Een bescheiden overzicht van een aantal schoolstichtingswettens is te vinden in *Volksonderwijs* 81, afl. 4, april 1947, 2-3. Zie ook idem 81, afl. 9, september 1949, 1; *Het Schoolblad* 4, afl. 37, 7 oktober 1950, 562.
 9. Geoteerd in: H. Algra en G.P. van Ierzonen, *Het sein op onveilig. Een handeling der Archiefs van de heren H. Algra, lid der Eerste Kamer en hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en de G.P. van Ierzonen, voorzitter van Schoolraad (Streek 1951)*.
 10. Geoteerd in: L.H. Ruitenber, 'Het geval-Hardegarrij', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2019, 19 december 1951, 6.
 11. Ibidem.

...nomaar op een eerdere versie van dit artikel.
 2. 'Hardegarrij speelt, blaast, zingt en danst voor z'n kleuterschool.' *Zaandamse Courant* 199, afl. 105, 6 mei 1950, 11.
 3. Ibidem.
 4. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. De wens tot eigen christelijk onderwijs leefde in Hardegarrij al sinds de vroege jaren dertig onder leden van de lokale bevolking, maar was tot aan de vroege vijftig met succes gedwaarsboord door tegenstanders, die religieuze scheiding min of meer vreesden. In mei 1946 verenigden voorstanders van de schoolstichting zich in de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School naar den Bijbel in Hardegarrij. Onder de vlag van de overkoepelende protestante onderwijsorganisatie Christelijk Nationaal Schoolonderwijs maakte deze vereniging zich sindsdien sterk voor de oprichting van een protestante school in Hardegarrij. Vgl. Herman Noordegraaf, 'De schoolstrijd in Hardegarrij: De hervormde visie op godsdienst in het onderwijs rond 1950', *Deconventieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* 78 (2013) 50-63, aldaar 57.
 5. L.H. Ruitenber, 'Nieuwe schoolstrijd', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2098, 1 april 1952, 3.
 6. 'Schoolstrijd Hardegarrij', *Friesch Dagblad* 46, afl. 179, 3 augustus 1951, 3.
 7. 'Raad Tietjerksteradeel', *Heerenveense Krierer* 5, afl. 58, 10 maart 1949, 3. Ibidem. De argumenten voor dit besluit werden niet genoteerd.
 8. Een bescheiden overzicht van een aantal schoolstichtingswettens is te vinden in *Volksonderwijs* 81, afl. 4, april 1947, 2-3. Zie ook idem 81, afl. 9, september 1949, 1; *Het Schoolblad* 4, afl. 37, 7 oktober 1950, 562.
 9. Geoteerd in: H. Algra en G.P. van Ierzonen, *Het sein op onveilig. Een handeling der Archiefs van de heren H. Algra, lid der Eerste Kamer en hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en de G.P. van Ierzonen, voorzitter van Schoolraad (Streek 1951)*.
 10. Geoteerd in: L.H. Ruitenber, 'Het geval-Hardegarrij', *Het Vrije Volk* 7, afl. 2019, 19 december 1951, 6.
 11. Ibidem.

OPBOUW

- 1. Kwestie schetsen
- 2. Worsteling met de kwestie
- 3. Mogelijkheden en onmogelijkheden van digitale onderzoeksmethoden

'de eindstrijd tegen het totalitair systeem van de Antichrist – de eindstrijd (...) van de West-Europese wereld en haar beschaving. Zouden wij ook maar één ogenblik aarzelen over de keuze van de leerschool, waar onze kinderen zullen worden gewapend en getraind voor het komende gevecht?'

KRANTENDATABASE KB: CIJFERS

- 1457 krantentitels
- 94 miljoen krantenartikelen
- Drie eeuwen

KRANTENDATABASE KB: CIJFERS

- 94.000.000 krantenartikelen / 100 (art. per krant)
- 940.000 kranten / 300 (jaargangen)
- 3133,33 jaargangen / 100 (kranten per jaargang)
- 31,33 volledig gedigitaliseerde kranten

Na WOII		
Titel	Jaargangen	Exemplaren
De Telegraaf	1893-1994	51.663
De Tijd/De Maasbode	1846-1969	ca. 40.000
De Waarheid	1940-1990	14.060
Friese Koerier	1953-1969	4.932
Gereformeerd Gezinsblad	1948-1967	4.190
Het Nieuws: algemeen dagblad	1946-1960	3.281
Het Vrije Volk	1929-1995	14.992
Leeuwarder Courant	1892-1995	14.382
Limburger Koerier	1920-1975	6.937
Limburgsch Dagblad	1918-1994	20.786
Nederlands Dagblad	1967-1994	8.298
Nieuw Israëlitisch weekblad	1865-1994	6.538
Nieuwsblad van Friesland	1901-1994	6.064
Nieuwsblad van het Noorden	1888-1994	24.959
Totaal: 14		

Na WOII		
Titel	Jaargangen	Exemplaren
De Telegraaf	1893-1994	51.663
De Tijd/De Maasbode	1846-1969	ca. 40.000
De Waarheid	1940-1990	14.060
Friese Koerier	1953-1969	4.932
Gereformeerd Gezinsblad	1948-1967	4.190
Het Nieuws: algemeen dagblad	1946-1960	3.281
Het Vrije Volk	1929-1995	14.992
Leeuwarder Courant	1892-1995	14.382
Limburger Koerier	1920-1975	6.937
Limburgsch Dagblad	1918-1994	20.786
Nederlands Dagblad	1967-1994	8.298
Nieuw Israëlitisch weekblad	1865-1994	6.538
Nieuwsblad van Friesland	1901-1994	6.064
Nieuwsblad van het Noorden	1888-1994	24.959
Totaal: 14		

Na WOII		
Titel	Jaargangen	Exemplaren
De Telegraaf	1893-1994	51.663
De Tijd/De Maasbode	1846-1969	ca. 40.000
De Waarheid	1940-1990	14.060
Friese Koerier	1953-1969	4.932
Gereformeerd Gezinsblad	1948-1967	4.190
Het Nieuws: algemeen dagblad	1946-1960	3.281
Het Vrije Volk	1929-1995	14.992
Leeuwarder Courant	1892-1995	14.382
Limburger Koerier	1920-1975	6.937
Limburgsch Dagblad	1918-1994	20.786
Nederlands Dagblad	1967-1994	8.298
Nieuw Israëlitisch weekblad	1865-1994	6.538
Nieuwsblad van Friesland	1901-1994	6.064
Nieuwsblad van het Noorden	1888-1994	24.959
Totaal: 14		

A close-up, blurred image of a microscope's objective lenses and eyepiece, set against a dark blue background. The image is positioned on the left side of the slide, partially overlapping the text area.

CONCLUSIE

1. Digitale onderzoeksmethoden zijn realiteit
2. Vaak kleine i.p.v. grote toepassingsmogelijkheden
3. Samenstelling bronnencorpora